

УДК 004.94

О.В. Лезік, В.І. Самоквіт, А.Ф. Шевченко

Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ ДІЙ ТАКТИЧНОЇ ТА АРМІЙСЬКОЇ АВІАЦІЇ ПО ПІДРОЗДІЛАХ ПЕРШОГО ЕШЕЛОНУ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОГО З'ЄДНАННЯ В ОБОРОНІ

У статті розглядаються питання застосування тактичної та армійської авіації по підрозділах першого ешелону загальновійськового з'єднання із визначенням основних завдань, які вони виконують, більш детально проведено огляд їх бойових завдань. З урахуванням досвіду локальних війн і воєнних конфліктів розглянуто можливий склад і способи дій засобів повітряного нападу по омбр та підрозділам першого ешелону, проаналізована чисельність повітряного противника, яка може бути застосована для цього за добу ведення бойових дій. Цей аналіз може бути використаний у роботі командирів підрозділів ППО СВ в ході оцінки повітряного противника і прийнятті рішення на бойові дії.

Ключові слова: тактична авіація, армійська авіація, протиповітряна оборона, підрозділи першого ешелону омбр, завдання тактичної авіації, завдання армійської авіації, придушення системи ППО, безпосередня авіаційна підтримка, ізоляція району бойових дій, завоювання переваги в повітрі, тактична повітряна розвідка, групові удари, чисельність ЗПН, способи дій ЗПН.

1 Основні завдання тактичної авіації

Тактична авіація ВПС є одним з основних компонентів сил загального призначення збройних сил (разом із сухопутними військами й ВМС) і призначена для рішення бойових завдань у будь-яких видах сучасних війн і збройних конфліктів, діючи на різних ТВД на всю глибину оперативної побудови військ супротивника з використанням звичайної і ядерної зброї, як самостійно, так і у взаємодії з іншими видами збройних сил.

1.1 Загальні завдання

Тактична авіація як складова частина ВПС самостійно й у взаємодії з іншими видами збройних сил виконує наступні основні загальні завдання;

проводити швидкоплинні й тривалі операції по знищенню авіації супротивника, порушенню його ліній комунікацій, придушенню або знищенню наземних сил безпосередньо конфронтуючого супротивника й одночасній вогневій (ядерній) поразці його інших (наступних) ешелонів;

здійснює взаємодію з іншими видами збройних сил при організації ППО, проведенні морських і повітряних десантних операцій, проведенні рейдів високоманеврових сил, а також військ спеціального призначення в тил супротивника;

веде тактичну повітряну розвідку з метою забезпечення командування необхідними своєчасними й надійними розвідувальними даними.

Крім того, тактична авіація може виконувати додаткові загальні завдання:

проведення разом із ВМС операцій по знищенню противника на морі;

ведення протичовневої боротьби й охорони морських комунікацій;

виконання завдання по постановці мін із повітря.

Досвід локальних воєн і військових конфліктів останнього часу показав, що її цілеспрямоване застосування, особливо з використанням нових високоточних систем зброї, може вплинути на хід і результат операцій.

Літаки тактичної авіації можуть наносити удари ядерною й звичайною зброєю по об'єктах противника, розташованих у межах театру воєнних дій на відстанях до 600 ... 1500 км від аеродромів базування.

Тактична авіація здатна швидко здійснювати перенацілювання своїх зусиль з одного конфліктного району на інший, змінювати засоби поразення, а також успішно діяти в будь-якій обстановці, що складається.

1.2 Бойові завдання

У рамках виконання загальних завдань на тактичну авіацію покладається рішення наступних бойових завдань:

– завоювання переваги в повітрі (Counterair Mission);

– безпосередня авіаційна підтримка (Close Air Support Mission);

– ізоляція району бойових дій (Air Interdiction Mission) і її складова частина – ізоляція полю бою (Battlefield Air Interdiction Mission);

– тактична повітряна розвідка (Tactical Air Reconnaissance Mission).

Рішення завдання завоювання переваги в повітрі спрямовано на створення умов для успішного ведення бойових дій наземних військ, проведення ними наступальних операцій.

Три інші завдання (безпосередня авіаційна підтримка – БАП, ізоляція району бойових дій і тактична повітряна розвідка) складають зміст авіаційної підтримки наземних військ і здійснюються безпосередньо в їхніх інтересах.

Авіаційна підтримка наземних військ у повному обсязі планується і проводиться в інтересах оперативно-стратегічних об'єднань ЗС (група армій, командування ЗС на ТВД).

Бойові завдання тактична авіація виконує послідовно або одночасно. Основною вимогою є безперервність їх виконання, а черговість або перевага у виконанні того або іншого завдання визначається вимогами поточної обстановки і загальним завданням війни.

Розподіл зусиль тактичної авіації по бойовим завданням починається з планування і виражається у відсотках або в кількості літако-вильотів

За досвідом навчань і маневрів, проведених у рамках НАТО, середній розподіл ресурсів тактичної авіації в цілому за війну в умовах застосування тільки звичайної зброї характеризується наступними даними:

боротьба за перевагу в повітрі: 35 – 40% і більш;
ізоляція району бойових дій: 30 – 35%;
безпосередня авіаційна підтримка: до 15%;
тактична повітряна розвідка: до 15%.

Однак це співвідношення в різних умовах ведення бойових дій, на різних ТВД і його різних ділянках і навіть у різні дні проведення якої-небудь конкретної операції може варіюватися в широких межах у залежності від характеру зусиль авіації на кожен даний момент. Зокрема, у перших операціях спочатку основні зусилля авіації зосереджуються на завоюванні переваги в повітрі (45 – 70%). Але й у цьому випадку частина сил і засобів, що залишилися, виділяється для авіаційної підтримки наземних військ.

Завоювання переваги в повітрі

Завоювання переваги в повітрі – це досягнення такого положення, коли авіація противника позбавлена можливості здійснити істотну протидію діяльності збройних сил, а своя авіація має відносну волю дій при виконанні своїх завдань у повному обсязі. Перевага в повітрі, по поглядах військових фахівців держав НАТО є важливою умовою для проведення наступальних операцій сухопутних військ, оскільки воно забезпечує волю їхнього пересування, підвищує ефективність безпосередньої авіаційної підтримки, дає можливість здійснення інших наступальних операцій і створює сприятливі умови для виконання завдання ізоляції району бойових дій.

За поглядами військових фахівців, рішучі дії авіації по нанесенню поразки сухопутним військам противника можна починати тільки в тому випадку, коли в значній мірі виконане завдання завоювання переваги в повітрі.

Завдання завоювання переваги в повітрі включає:

активні наступальні дії проти авіації противника, що знаходиться на землі й у повітрі;

оборонні дії проти літаків противника над своєю територією;

придушення системи ППО противника.

Усі ці дії повинні бути погоджені між собою з

метою гарантованого й ефективного прикриття своїх військ з повітря з мінімальною витратою сил і засобів.

Наступальні дії проти авіації противника здійснюються шляхом:

знищення його літаків на аеродромах;

виведення з ладу аеродромів;

знищення уцілілих літаків у повітрі (погодженими діями авіації і зенітних засобів);

знищення систем керування ВПС, запасів ПММ, складів боєприпасів;

знищення особового складу і підрозділів, які мають безпосереднє відношення до діяльності авіації противника.

Придушення системи ППО противника є одним з найважливіших завдань тактичної авіації в ході боротьби за перевагу в повітрі, що вирішується разом із сухопутними військами за єдиним планом головнокомандуючого збройними силами на ТВД. Придушення системи ППО противника здійснюється:

шляхом нанесення ударів тактичної авіації по об'єктах радіолокаційної мережі ППО противника, включаючи РЛС виявлення, керування і наведення винищувачів-перехоплювачів, РЛС керування вогнем ЗКР і зенітної артилерії. Удари наносяться звичайними тактичними винищувачами, спеціалізованими літаками ("Уайлд уізіл"), обладнаними спеціальною радіоелектронною апаратурою і протирадіолокаційними ракетами, а також засобами сухопутних військ; шляхом радіоелектронного придушення зазначених радіолокаційних засобів ППО.

Ізоляція району бойових дій

Ізоляція району бойових дій – це вид бойової діяльності тактичної авіації, спрямований на заборону, або істотне обмеження, маневру сил і засобів противника в рамках ТВД із кінцевою метою зриву підходу його резервів і засобів матеріально-технічного забезпечення.

Удари тактичної авіації по виконанню цього завдання можуть наноситися від переднього краю і на глибину тактичного радіуса дії літаків. Глибина завдання ізоляції району бойових дій, значною мірою залежить від стану інфраструктури ТВД і, зокрема, наявності аеродромів, придатних для базування тактичної авіації. При слабо розвинутій інфраструктурі глибина завдання істотно збільшується. Так, при базуванні в Саудівській Аравії і необхідності дій по об'єктах на території Ірану, глибина завдання може досягати 1300 км. Стосовно до ТВД із підготовленою інфраструктурою, глибина завдання може бути значно менше і визначатися глибиною оперативної побудови других ешелонів військ противника (150 – 350 км).

Виходячи з льотних і бойових характеристик літаків тактичної авіації, найбільш типовими цілями для них у ході рішення даного завдання є:

війська в районах зосередження і колони військ на марші;

залізничні вузли;
залізниці і шосейні дороги;
тунелі, мости, греблі;
портові споруди і суднобудівні верфі;
електростанції;
склади різного призначення (боеприпасів, ПММ, предметів постачання та ін.).

Складовою частиною завдання ізоляції району бойових дій є ізоляція полю бою, розв'язувана в інтересах армійського корпусу на глибину 15 – 80 км із метою недопущення введення в бій резервів і других ешелонів військ противника шляхом їхнього знищення, стримування або дезорганізації.

Одним з основних завдань при ізоляції району бойових дій є нанесення ударів по об'єктах загально-військових об'єднань при їх висуванні у вихідні райони та об'єктах другого ешелону з метою позбавлення можливості негайного введення їх у бій для розвитку успіху, досягнутого об'єднаннями першого ешелону.

Іншими важливими цілями можуть бути:

- стаціонарні об'єкти;
- частини ППО;
- органи тилового забезпечення;
- штаби, органи зв'язку і керування.

Безпосередня авіаційна підтримка

Безпосередня авіаційна підтримка (БАП) розглядається американським командуванням як доповнення вогневої підтримки наземних військ, спрямованої проти передових підрозділів і частин противника. Авіаційні удари в ході БАП наносяться по цілям, які розташовані у безпосередній близькості від своїх військ, що вимагає детального узгодження кожного бойового вильоту з вогнем і маневром наземних військ.

Звичайно, завдання, безпосередньої авіаційної підтримки, виконуються для досягнення трьох цілей: посилення вогневої міцності наземних військ, надання допомоги військам у здійсненні і розвитку прориву і зведення до мінімуму втрат наземних військ. Як правило, удари, що наносяться в ході БАП, бувають найбільш ефективні в обстановці маневреності дій.

Види безпосередньої авіаційної підтримки:

- надання підтримки військам, що знаходяться в безпосередньому зіткненні з противником;
- вогнева обробка цілей перед наступом своїх наземних військ, включаючи підготовку зони висадження або викиду повітряного десанту і нанесення ударів по прибережним цілям перед висадженням морського десанту; у критичний період, що настає відразу після висадження десанту, тактичні винищувачі забезпечують сильну вогневу підтримку перекинутим військам;
- супровід своїх наступаючих військ, включаючи прикриття колон бронетанкової техніки, що приймають участь у прориві, а також супровід вертольотів і судів;
- нанесення ударів по наступних ешелонах противника.

Бойові вильоти на безпосередню авіаційну підтримку виконуються по планових і термінових заявках наземних військ і можуть бути запитані командиром будь-якого рівня. В інтересах дивізії першого ешелону по нормативах НАТО може виділятися 80-120 літаків-вильотів у добу.

Глибина безпосередньої авіаційної підтримки складає: у наступі 20 – 25 км від переднього краю, у ході оборонних дій: 25 – 30 км

Найбільш типовою ціллю тактичної авіації в ході БАП є:

- зосередження військ противника;
- сильно укріплені позиції;
- бронетанкові підрозділи;
- позиції ракет і артилерії;
- командні пункти.

При виконанні завдань БАП, у ході супроводу колон бронетанкової техніки, що приймають участь у прориві оборони противника, тактична авіація веде боротьбу з наземним противником, що намагається зірвати їхнє просування. При цьому, тактичні винищувачі можуть нейтралізувати дії противника ще до його зіткнення з наступаючими військами. Наведення літаків на цілі в цьому випадку здійснює передовий авіанавідник, що знаходиться в одному з літаків ударної групи або в головній бронемашині. Дії передових авіаційних навідників дозволяють літакам прикриття забезпечити необхідну допомогу танкам у розвитку успіху прориву і здійсненні наступного розгону противника.

Тактична повітряна розвідка

Тактична повітряна розвідка ведеться на глибину до 600 км і більш штатними підрозділами розвідувальної авіації, і, виділеними для цього, тактичними винищувачами, а також комплексними системами тактичної розвідки, з використанням наземних засобів, літаків і безпілотних літальних апаратів. Метою тактичної повітряної розвідки є одержання інформації про противника, необхідної для планування й успішного ведення бойових дій наземних військ і ВПС на ТВД і на театрі війни. У тих випадках, коли за розвідувальними системами закріплені визначені об'єкти, результати їхньої розвідки можуть задовольняти потреби в розвідувальних даних стратегічного характеру.

Джерелом одержання розвідувальної інформації є візуальне спостереження й аерофотознімання вдень і вночі, із середніх і малих висот, фотографування екранів радіолокаторів бічного огляду й інфрачервоної апаратури з наступним проявом на землі, або автоматичною передачею розвідувальних даних з борта літака у відповідні органи керування в реальному масштабі часу.

Тактична повітряна розвідка забезпечує добування таких розвідувальних зведень про противника, як дислокація, склад і пересування його військ, місцезнаходження об'єктів керування і ліній зв'язку, характеристики об'єктів зв'язку і радіоелектронних випро-

мінювань, а також результати нанесених ударів і положення наземних військ у районах бойових дій. Одним із складених елементів повітряної розвідки є розвідка погоди й характеру місцевості в інтересах ВПС і наземних військ.

Для армійського корпусу, що є основним оперативно-тактичним об'єднанням, завдання на ізоляції району бойових дій на повну глибину можливостей тактичної авіації не планується. У його інтересах тактична авіація виконує лише частину цього завдання – ізоляцію полю бою. Сполучення безпосередньої авіаційної підтримки, ізоляції полю бою і тактичної повітряної розвідки (на глибину завдань армійського корпусу) одержало назву активної авіаційної підтримки. Її координацію, у ході ведення бойових дій, здійснюють група координації вогневої підтримки АК і оперативний центр авіаційної підтримки, при АК (ОЦАП). Усього, по нормативах НАТО, на активну авіаційну підтримку, армійському корпусові може виділятися до 300 літако-вильотів на добу. Згідно існуючих нормативів АК найбільш розвинутих держав світу, у своєму складі може мати до 5 дивізій, з них у першому ешелоні до трьох, тому в середньому на активну авіаційну підтримку, дивізії може виділятися до 75 – 80 літако-вильотів на добу. Механізована дивізія веде наступ у смузі шириною 20 – 30 кілометрів, яку, згідно тактичних нормативів Збройних Сил України, будуть займати 1.5 – 2 окремих механізованих бригад. Таким чином, у смузі оборони *омбр* слід очікувати 40 – 50 літако-вильотів на добу.

2 Основні завдання армійської авіації в загальновійськовому бої

У загальновійськовому бою армійська авіація може виконувати наступні завдання: розвідувальні, вогневі, транспортно-десантні й спеціальні.

Бойові завдання

Бойові завдання включають:

- 1). Розвідувальні завдання;
- 2). Вогневі завдання

Транспортно-десантні завдання армійської авіації включають десантування тактичних аеромобільних десантів, перекидання по повітрю військ і матеріальних засобів, евакуацію з полю бою поранених.

Спеціальні завдання

1). установка й розмінуванню мінно-вибухових загороджень;

2). забезпечення керування й зв'язку засобами армійської авіації полягає у використанні вертольотів у якості повітряних командних пунктів, для транспортування по повітрю загальновійськових командирів і офіцерів штабів, контролю за пересуваннями військ, здійснення фельд'єгерсько-поштового зв'язку;

3). поряд із цим армійська авіація використовується для коректування вогню польової артилерії й ударів тактичної авіації, охорони й оборони тиллових районів з'єднань і частин, радіоелектронного придушення супротивника.

2.1 Бойові завдання АА

Більш детально зупинимося на розгляді двох завдань, які виконуються армійською авіацією.

Розвідувальні завдання включають: розвідку району бойових дій; радіаційну (хімічну й бактеріологічну) розвідку місцевості; інженерну й метеорологічну розвідку.

Розвідка району бойових дій ведеться з метою добування в реальному масштабі часу відомостей про положення, бойовий склад і характер дій супротивника; розташуванні його вогневих засобів (особливо системи ППО й танків) і резервів; придатності запланованих вогневих позицій для вертольотів вогневої підтримки, смуг прольоту й зон висадження, тактичних аеромобільних десантів; добування даних по оцінці результатів застосування ядерної зброї й звичайних засобів поразки.

Розвідка здійснюється одиночними вертольотами ВІН-58А «Кайова», літаками OV-10 «Мохаяук» або змішаними літаково-вертолітними групами шляхом візуального спостереження й за допомогою фото- і інфрачервоної апаратур, а також радіолокаційних станцій бортового огляду. В окремих випадках для рішення розвідувальних завдань можуть залучатися вертольоти вогневої підтримки. Розвідка ведеться по зонах, районах і маршрутам на тактичну глибину до 25 км і найближчу оперативну (до 100 км) глибину польотом на крейсерській швидкості на висотах 10 – 2000 м і більше.

Маршрути польотів розвідувальних вертольотів (літаків) вибираються, як правило, паралельно лінії фронту на віддаленні 1 – 15 км від неї. Політ відбувається стосовно до рельєфу місцевості, з метою ускладнення виявлення й поразки вертольоту засобами ПВО противника.

Протягом години екіпаж вертольоту (літака) може розвідати 5 – 10 об'єктів; дальність виявлення об'єктів при гарній видимості: 2 – 20 км, в умовах обмеженої видимості й уночі 200 – 500 м.

Надходження на озброєнні вертолітних комплексів радіорозвідки й радіоелектронної протидії AN/ALQ-151 «Квик фікс» (діапазон – 1,5...76 МГц, дальність радіорозвідки й РЭП - 20...40 км) і вертолітної радіолокаційної системи «Сотас» (дальність виявлення цілей – до 60 км, ширина смуги розвідки до 120 км) значно підвищила можливість армійської авіації по веденню розвідки. У перспективі очікується оснащення військ мало розмірними багатопільовими безпілотними літальними апаратами «Акіла» (фото- і телерозвідка).

Вогневі завдання включають у першу чергу знищення (придушення) наземних, головним чином броньованих об'єктів супротивника, забезпечення прольоту й бойових дій, тактичних аеромобільних десантів. Крім того, вертольоти залучаються для боротьби з бойовими вертольотами супротивника і його

розвідувально-диверсійними групами; супроводження мотопіхотних і танкових колон, розвідувальних і транспортно-десантних вертольотів; прикриття флангів і тилу, забезпечення виходу з бою (відходу) підтримуваних військ і виконання інших завдань.

Знищення (придушення) наземних, попереду всього рухомих броньованих об'єктів супротивника здійснюється армійською авіацією в інтересах підрозділів, частин і з'єднань сухопутних військ у всіх видах загальновійськового бою (операції). Першочерговими цілями для нанесення ударів вертольотами є танки, бойові машини піхоти, БТР, військові засоби ПВО, артилерійські системи, пункти керування батальйонів (дивізіонів) і полків у найближчій тактичній глибині й на флангах. У якості типового вертолітного озброєння для поразки об'єктів застосовуються: ПТУР «Хеллфайр» і «Тоу» (дальність стрільби 8000 і 3750 м відповідно), 70-мм НАР (дальність стрільби 3000 м), 40-мм гранатомети (дальність стрільби 1500 м), 30- і 20-мм пушки, 7,62-мм кулемети, касетні бомби об'ємного вибуху СБУ-55/В, протипіхотні міни й гранати зі сльозоточивим ОБ.

Знищення (придушення) об'єктів покладає на ударні вертолітні або змішані літаково-вертолітні групи, склад яких залежить від обстановки, наявності сил і засобів. Ударні вертолітні групи можуть включати 1 – 3 розвідувальних і 2 – 7 вертольотів вогневої підтримки, змішані літаково-вертолітні групи – 4 штурмовики А-10, 5 вертольотів вогневої підтримки й 4 розвідувальних.

У ході виконання завдання ударні вертолітні групи можуть застосовувати послідовні удари по цілям з дотриманням правила «однієї третини» або одночасні удари двома – трьома групами.

Послідовні удари по цілям з дотриманням правила «однієї третини» передбачаються у випадках, коли необхідно забезпечити ведення безперервного вогню по супротивнику. При цьому 1/3 виділених вертольотів атакує, 1/3 перебуває на маршруті для нанесення вогневого удару або після його нанесення для дозаправлення паливом і поповнення боезапасу, 1/3 – на передовому пункті поповнення боеприпасами й паливом.

Одночасні удари двома-трьома вертолітними групами застосовуються в обстановці, коли потрібно забезпечити ведення масованого вогню на великій площі й нанесення супротивникові максимально можливих втрат у гранично стислий термін. Однак при цьому виключається можливість надання безперервного вогневого впливу на супротивника (повторний вихід вертольотів на вогневий рубіж можливий через 45 – 60 хвилин).

При діях змішаних літаково-вертолітних груп у район цілі першими прибувають розвідувальні верто-

льоти із завданням розкрити систему військової ПВО, уточнити склад і розташування броньованих об'єктів і визначити найбільш вигідні напрямки атаки.

Надалі в заданий район прилітають вертольоти вогневої підтримки, які у взаємодії з польовою артилерією придушують виявлені зенітні засоби й потім разом зі штурмовиками наносять удари по цілям. Вихід штурмовиків А-10 у район цілей здійснюється на гранично малій висоті (10...150 м) парами, а раптова атака – з боку флангів і тилу танкових (механізованих) підрозділів. Чергування ударів вертольотів і літаків проводиться до виконання бойового завдання.

3 Можливий склад і способи дій засобів повітряного нападу по підрозділах омбр

Досвід останніх локальних війн показує що на початковому етапі проведення військових операцій авіації відводиться головна роль для нанесення вогневого ураження супротивника, створення умов для успішного застосування інших родів військ і досягнення мети всієї операції взагалі. Роль та місце авіації в бою визначається поставленими їй завданнями, її вогневою потужністю, глибиною впливу, мобільністю, здатністю виконувати завдання в складних метеорологічних умовах.

Інтенсивність дій авіації супротивника по підрозділах *омбр* буде визначатися великою кількістю факторів, основними з яких є: тактична важливість *омбр* та елементів її бойового порядку; ступінь розкриття розвідкою супротивника підрозділів і об'єктів *омбр*; ресурсу авіації й ступінь її бойової готовності; можливості системи управління та наведення; умови району бойових дій.

Організуючи комплексну вогневу поразку, ймовірний супротивник буде розподіляти зусилля всіх засобів по глибині й по ступеню нанесення збитку частинам, з'єднанням, об'єктам які розташовані в смузі оборони АК.

Найбільш інтенсивний рівень впливу – “знищення”, передбачається при ударах на глибині 5...30 км, де разом з авіацією діє артилерія. В першу чергу це удари по частинам та з'єднанням першого ешелону, по підрозділах, що контракують, бригадам іншого ешелону. Відповідно до розглянутих рівнів впливу вибираються наряди ЗПН на об'єкти удару.

Перед нанесенням ударів у першу чергу розкриттю підлягають елементи системи ППО *омбр* й пункти управління. З метою розкриття системи ППО й передчасного перекладу зенітних засобів у вищі ступені бойової готовності в ряді випадків можуть використовуватися провокаційні дії пілотованої або безпілотної авіації. Тактичну авіацію, яка оснащена високоточною зброєю, можна розглядати як один з основних засобів ураження наземних цілей у ході бою. В умовах ведення супротивником бою, його тактична авіація буде

вирішувати наступні завдання: безпосередню авіаційну підтримку; ізоляцію району бойових дій; ведення розвідки й радіоелектронної боротьби. Крім того, частиною сил тактичної авіації супротивник буде вести боротьбу за перевагу в повітрі.

Глибина впливу тактичної авіації в ході безпосередньої авіаційної підтримки буде до 30 км і більш, ізоляції полю бою 30..80 км, ведення тактичної повітряної розвідки на глибину до 150 км і більш. При цьому, у залежності від поставленого завдання й обстановки, можуть застосовуватися наступні способи бойових дій тактичної авіації: удари по заздалегідь спланованим цілям; удари по виклику; самостійний пошук та знищення цілей.

Удари по заздалегідь спланованим цілям можуть наноситися по підрозділах *омбр* головним чином у формі проведення групових ударів, у ході рішення завдань як ізоляції поля бою, так і безпосередньої авіаційної підтримки. З метою досягнення більшої ефективності ударів з повітря вони погоджуються по місцю й годині з ударами сухопутних військ. Побудова групового удару, як правило, включає ударні групи (60..70%) і групи забезпечення (30..40%). При зростанні активності протиповітряної оборони в групи забезпечення може виділятися до 50% літаків тактичної авіації.

У складі групового удару може брати участь до ескадрильї (16..24) літаків, з яких 8..12 ударних, 4..8 винищувачі прикриття, 4 літака управління й РЕБ. Об'єктами ураження при нанесенні удару є: пункти управління; артилерія; мб (тб); засоби ППО *омбр*.

Ударні групи, як правило, слідує у бойовому порядку “колона ланок” на відстані в середньому 2..5 км, ланки – “клин літаків”. Атака цілі здійснюється в основному парами, ланками, рідше одиночними літаками.

Між груповими ударами повітряний супротивник буде вести ешелоновані дії, що утворюють послідовність одиночних ударів по 2..4 літака, з метою безупинного впливу з повітря по підрозділах *омбр*, виснаження особового складу й рішення окремих часткових завдань. Удари одиночних літаків застосовуються для знищення окремих малорозмірних цілей (РЛС, пункти управління, ЗРК, броньована техніка). Вони забезпечують більш високу ефективність ураження об'єктів удару. Одночасні удари парою (ланкою) застосовуються по груповим (КП *омбр*, групі БМ), площадним (рота, батальйон) цілям.

З огляду на те, що безпосередня авіаційна підтримка частин та з'єднань першого ешелону є першочерговим завданням, частина ресурсу армійського корпусу (до 80 літако-вильотів) може бути виділена для рішення цього завдання. Отже, у зоні бойових дій *омбр* варто очікувати до 40 – 50 літако-вильотів за добу.

Крім тактичної авіації, важливу роль у нанесенні вогневого ураження підрозділам й об'єктам

омбр відіграють вертольоти армійської авіації (АА) супротивника. Бойові вертольоти використовуються в основному для вогневої підтримки наступаючих (батальйонних тактичних груп), наносячи удари по підрозділах, діючи через фланги й над траєкторіями снарядів своєї артилерії.

Масштаб застосування армійської авіації по підрозділам й об'єктам *омбр* буде визначатися наявністю боездатних вертольотів супротивника й розподілом засобів посилення армійського корпусу. Виходячи з цього, у зоні бойових дій *омбр* варто очікувати протягом доби до 40..64 вертольотів армійської авіації.

При виконанні вертольотами вогневої підтримки вогневих завдань застосовуються удари по заздалегідь наміченому плану, по виклику й з засідок, а також самостійний пошук та ураження цілей. Удари вертольотами вогневої підтримки по заздалегідь наміченому плану наносяться при виявленні підрозділів *омбр* і наявності часу на організацію бойових дій. При цьому способом найбільш повно реалізується правило “однієї третини”.

В останні роки в локальних конфліктах широко застосовувалися змішані літаково-вертолітні групи (ЗЛВГ) для нанесення ударів по супротивнику в найбільш відповідальні етапи бою. До складу такої групи можуть входити 2..4 штурмовики, 3..5 вертольотів вогневої підтримки й 2..3 вертольоти розвідники або БЛА. Застосування ЗЛВГ є найбільш характерним способом дії авіації супротивника по підрозділам і об'єктам *омбр*. ЗЛВГ будуть наносити удари, у першу чергу, по найбільш важливим елементам бойового порядку *омбр* (першому, іншому ешелонам, Браг). Вони, як правило, будуть діяти на ділянці шириною 2..3 км. У ході нанесення ударів вертольоти вогневої підтримки ведуть вогонь на глибину до 3..5 км з висоти до 30 м, а штурмовики наносять удари на глибину до 7 км з висоти 30..500 м. Ефективність ударів по броньованим цілям при цьому зростає в 2..3 рази в порівнянні з роздільним застосуванням, а власні втрати знижуються на 30..50%. Штурмовики знаходяться в зоні ураження зенітних засобів не більш 20 секунд, а вертольоти не більш 35..40 секунд. За добу бою в смугі оборони *омбр* варто очікувати дії до 3..6 ЗЛВГ.

Велике значення надається командуванням іноземних держав відпрацьовуванню питань удосконалення форм та методів бойового застосування безпілотних літальних апаратів, які найближчим часом стануть одним із самих багаточисельних засобів повітряного нападу на Європейському театрі воєнних дій. Основними завданнями безпілотних літальних апаратів при дії по підрозділах *омбр* будуть: ведення повітряної розвідки (розкриття в першу чергу пунктів управління й засобів ППО); здійснення вогневого та радіоелектронного придушення

засобів ППО; коректування вогню артилерії й видача цілевказівок ударним літакам.

Розвідку полю бою безпілотні літальні апарати ведуть у зоні бойових дій *омбр* на висотах 5000..6000 метрів. Дані розвідки в реальному масштабі часу надходять на пункт управління дивізії супротивника й тим самим забезпечують йому швидку реакцію на зміну обстановки. Ударні безпілотні літальні апарати вирішують завдання знищення броньованих цілей, засобів ППО, придушення системи управління, РЛС виявлення повітряних цілей і являють загрозу не тільки для батальйонів першого ешелону, але й для об'єктів *омбр*, розташованих у глибині бойового порядку. Безпілотні літальні апарати можуть застосовуватися в комплексі з літаками тактичної авіації, що несуть керовані авіаційні бомби, здійснюючи їм "підсвіт" цілей, що дозволяє літаку-носію керованих авіаційних бомб з лазерною напівактивною системою наведення робити їхнє скидання з максимально можливої дальності, не входячи в зону ураження засобів ППО. По закінченні дій пілотованої авіації може бути застосована спеціальна група безпілотних літальних апаратів (1 – 2 апарата) для розвідки й оцінки результатів застосування засобів повітряного нападу з метою визначення необхідності нанесення наступних ударів. У зоні бойових дій *омбр* може діяти до 5 – 7 безпілотних літальних апаратів (у тому числі 3 – 4 ударних) протягом доби які, як правило, будуть застосовуватися перед групами тактичної авіації на відстані, що ускладнює перенос вогню підрозділів ППО на літаки пілотованої авіації, що йдуть слідом.

4 Можливий склад і способи дій засобів повітряного нападу по підрозділах першого ешелону

Перший ешелон є одним з найважливішим елементів бойового порядку *омбр* на усіх етапах оборонного бою.

З початком оборонного бою та в ході його ведення важливість підрозділів першого ешелону, як об'єктів прикриття ППО буде змінитися. У залежності від цього буде змінюватись кількісний склад та способи дій повітряного противника по ним. Так при проведенні висування та розгортання військ супротивника до переходу його в атаку при нанесенні першого групового удару батальйони першого ешелону будуть найбільш важливими об'єктами прикриття. Можливими об'єктами поразки тактичної авіації будуть: опорні пункти рот першого ешелону, КП батальйону, вогневі позиції мінометних батарей батальйонів та засоби ППО що їх прикривають. З початком атаки переднього краю оборони групи вертольотів вогневої підтримки та літаки армійської авіації будуть наносити удари по броньованій техніці, яка займає позиції у ротних та взводних опорних пунктах, вести розвідку району оборони, проникати в глибину бойового порядку батальйонів й атакувати пункти управління, підрозділи артилерії. При

вклиненні супротивника в оборону зусилля його авіації будуть направлені на ураження підрозділів, що обороняються в глибині, поразки рот другого ешелону батальйонів а також нанесення ударів по підрозділах резерву при їх розгортанні для проведення контратаки, та поразки артилерійських батарей та протитанкового резерву при вводі його в бій. Найбільш активні та чисельні дії авіації будуть проводитися по батальйонам, які обороняються на напрямку нанесення головного удару противника а також на напрямках та ділянках де противник досягне найбільшого успіху.

Розрахунки льотного ресурсу авіації противника для нанесення ударів по типових об'єктах ППО – наведені в табл. 1

Таблиця 1

Льотний ресурс авіації противника для нанесення ударів по типових об'єктах ППО *омбр*

№ з/п	Об'єкти, рубежі ударів		Наряд літаків	Наряд ВВП. Кількість рубежів
1	Перший груповий удар	Підрозділи в смузі забезпечення, батальйони 1 ешелону, засоби ППО, артилерія	ГУ 20..24 літ	1-й виліт до 24 ВВП з 4 рубежів
2		Підрозділи батальйонів у смузі забезпечення, засоби ППО, артилерія		2-й виліт до 8 ВВП 2-4 рубежів
3	Підтримка атаки головних сил переднього краю	Батальйони, першого ешелону, засоби ППО, артилерія при атаці переднього краю головними силами противника	(1) x (2-4) = 2-4 л/в	4-й виліт до 8 ВВП з 2-3 рубежів
4	Введення в бій резервів бригад 1-го ешелону противника	Батальйони, що відбивають атаку бригадних резервів противника, засоби ППО, артилерія	ГУ =8..14 л/в	3-й виліт до 16 ВВП з 2-3 рубежів
5	До результату дня удар по головних силах	Батальйони, що ведуть бій за утримання першої позиції, засоби ППО, артилерія	Удар 4..8 літ	5-й виліт до 8 ВВП з 2-6 рубежів
6	Всього льотний ресурс за добу бою		40..50 л/в	64 в/в

5 Аналіз чисельність ЗПН, яка може бути застосована для ураження підрозділів першого ешелону

Виходячи з розрахунків, які були зроблені вище, у смузі оборони *омбр* варто очікувати протягом доби 40 – 50 літако-вильотів тактичної авіації, та до 40..64 вертольото-вильотів армійської авіації. Виходячи з розрахункової чисельності засобів повітряного нападу в смузі оборони *омбр*, та коефіцієнту тактичної важливості першого ешелону, як об'єкту ППО на різних етапах оборонного бою можна розрахувати загальну чисельність ЗПН, яка може бути застосована для ураження підрозділів батальйонів першого ешелону.

1. При веденні бої за смугу забезпечення, при нанесенні повітряним супротивником першого групового удару підрозділам першого ешелону слід очікувати 9 – 11 літако-вильотів тактичної авіації, та до 10 – 11 вертольото-вильотів армійської авіації

2. При веденні бої за головну смугу оборони слід очікувати 5 – 9 літако-вильотів тактичної авіації, та 4-6 вертольото-вильотів армійської авіації.

3. При введення в бій другого ешелону бригади слід очікувати 2 – 4 літако-вильотів тактичної авіації, та 2 – 3 вертольото-вильота армійської авіації.

4. Між нанесенням групових ударів можливі

одиначні удари окремими літаками тактичної авіації та вертольотами вогневої підтримки, які у взаємодії з артилерією супротивника будуть наносити удари по підрозділам першого ешелону, ППО та артилерії.

Таким чином протягом доби по підрозділам першого ешелону слід очікувати до 16 – 24 літако-вильотів тактичної авіації та до 16 – 20 вертольото-вильотів армійської авіації.

Список літератури

1. Довідник з протиповітряної оборони / А.Я. Торощин, І.О. Романенко, Ю.Г. Даник, Р.Е. Пащенко та ін. – К.: МО України, 2003.

2. Дрожжин А.И. Воздушные войны в Ираке и Югославии / А.И. Дрожжин, Е.В. Алтухов. – М.: ООО “Восточный горизонт”, 2002.

3. Єрмошин М.О. Борьба в повітрі. навч. посібн. / М.О. Єрмошин, В.М. Федаї. – Х.: ХВУ, 2004.

4. Бойовий статут Сухопутних військ. Ч. II. Батальйон, рота. – К.: Варта, 1998.

5. Современная военная авиация / пер. с англ. А.А. Жеребилова. – Смоленск, “Русич”, 2000.

6. Белов М.И. Борьба с вертолетами: учебн. пособ. / М.И. Белов. – М.: Воениздат, 1984.

Надійшла до редколегії 28.05.2010

Рецензент: канд. техн. наук, проф. В.М. Закорюкін, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

АНАЛИЗ ВОЗМОЖНЫХ ДЕЙСТВИЙ ТАКТИЧЕСКОЙ И АРМЕЙСКОЙ АВИАЦИИ ПО ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМ ПЕРВОГО ЭШЕЛОНА ОБЩЕВОЙСКОВОГО СОЕДИНЕНИЯ В ОБОРОНЕ

А.В. Лезик, В.И. Самоквит, А.Ф. Шевченко

В статье рассматриваются вопросы применения тактической и армейской авиации по подразделениям первого эшелона общевойскового соединения с определением основных задач тактической и армейской авиации, более детально проведен обзор их боевых задач. С учетом опыта локальных войн и военных конфликтов рассмотрен возможный состав и способы действий СВН по общевойсковому соединению и подразделениям первого эшелона, проведен анализ численности воздушного противника, который может быть применен в этих целях Этот анализ может быть использован в работе командиров подразделений ПВО СВ в ходе оценки воздушного противника и принятия решения на боевые действия.

Ключевые слова: тактическая авиация, армейская авиация, противовоздушная оборона, подразделения первого эшелона *омбр*, задачи тактической авиации, задачи армейской авиации, подавление системы ПВО, непосредственная авиационная поддержка, изоляция района боевых действий, завоевание превосходства в воздухе, тактическая воздушная разведка, групповые удары, численность СВН, способы действий СВН.

THE ANALYSIS OF POSSIBLE TACTICAL AND ARMY AVIATION ACTIONS AGAINST THE FIRST ECHELON UNITS OF COMBINED ARMS IN DEFENSE

A.V. Lezik, V.I. Samokvit, A.F. Shevchenko

The problems of tactical and army aviation combat mission and aviation using against the first echelon units of combined arms in defense are minutely examined. The means of air attack likely strength, composition and actions methods against the the first echelon units of combined arms taking into account experience of modern local wars and military conflicts are analysed.

Available results of this analyse can be used by air defence commander in the assessment of air enemy and decision making procedures.

Keywords: tactical aviation, army aviation, air defence, first echelon units of combined arms, tactical aviation scheme, army aviation scheme, neutralization of air defence system, close air support, isolation of the battle area, win air supremacy, tactical air recce, group attack, strength of means of air attack, means of air attack actions methods.